

popraviti napako svojih prednikov in ustanoviti deželni šolski zalog, a ne gre in ne gre. Posrečilo bi se to le v srečnem slučaju, da bi se pridobilo zastopnika furlanskih občin za deželni zalog. Ker je eden teh učitelj naš g. tovariš Falconer, mislimo, da ga sprijaznimo s to idejo. Težje bo to drugemu in sicer g. dr. Faidutti, ki je istočasno tudi mestni občinski svetovalec v Gorici. Sicer pa poizkusimo svojo srečo še na to stran. Dal Bog, da bi nam ne izpodletelo!

K sklepu še nekaj o petletninah. Zakon z dne 6. oktobra 1900 pravi v § 5: „Učitelji in podučitelji, imajo čí spričevalo učiteljske sposobnosti, ki so skozi pet let na kateri občni javni ljudski šoli v državnem zboru zastopanih kraljevin in dežel nepretrgoma in z dobrim vspehom učiteljevali, dobijo ne glede na to, ali so bili stalno ali začasno imenovani, po končanem petem letu službovanja 10% povišek svoje letne plače in tako od petih do petih let, dokler ne dosežejo poviška za šesto petletnino.“ Velikanske so naše petletnine v zneskih 100 K, ki jih dobi le oni, ki je pet let služboval z dobrim uspehom. Vsak človek, ki čita ta § 5., je prepričan, da dobi učitelj petletnino po petem službenem letu brez ozira na provizorično ali definitivno nameščenje. Tudi naše šolske oblasti so to priznale v privatnih razpravah, a ko sem zahteval petletnino po svojih petih, z dobrim uspehom dovršenih službenih letih, so mi odbili prošnjo kar zaporedoma c. kr. okrajni šolski svet, deželni šolski svet in c. kr. ministrstvo — češ, služiti moraš pet let po usposobljenosti izkušnji. Deležnik „imajoč“ jim ni šel v glavo, kakor Prešernovemu kmetu, ki „kolne, molitve tvoje braviš“. Vso zadevo sem izročil upravnemu sodišču in tam leži moja pritožba že celo leto. C. kr. okrajni in deželni šolski svet sta po moji slutnji mojega mnjenja. Slednji je celo z dopisom dne 26. marca 1901, št. 62, naprosil deželni odbor, ako bi hotel predložiti deželnemu zboru nov zakonski načrt za določitev dobe, od kdaj se šteje petletnina ljudskemu učiteljstvu in tako bolje precizovati citirani § 5. Deželni odbor je odgovoril „z vtemeljeno vlogo“, da se mu nikakor ne zdi potrebno popraviti tisti zakon. Popravili pa so to določbo radi petletnin v letošnjem zakonskem načrtu, a nam v škodo. Tisti „imajoč“ se jim je dozdeval vsekako sumljiv, pekla jih je vest, ker prav ne umevajo — ali bolje: nočejo umevati — glagolskih oblik in popravili so § 5. zakona 1900 v § 9. v onem famoznem zakonskem načrtu zadnjega zasedanja. Po novem § 9. bi se torej glasile določbe radi petletnin: „Od prvega dne meseca, ki sledi neposredno dnevu pridobljene učiteljske usposobljenosti, dobijo učitelji in učiteljice, ki so skozi i. t. d.“ kakor v § 5. zakona 1900. S to določbo so nam torej napravili križ čez petletnine z všteti službenimi leti pred usposobljenostnim izpitom, ki so nam jih določili z deležnikom „imajoč“ v prejšnjem zakonu iz 1900. Tako, vidite, se izboljšuje učiteljsko gmotno in pravno stanje v goriškem deželnem zboru. S tem slavnim činom so naši gg. deželni očetje dokazali svoje vroče simpatije in svoje ljubeče očetovsko srce za učiteljski stan! (Ogorčeni klici: Škandal!)

Iz tega skromnega poročila spozna pač vsakdo velikansko skrb našega deželnega zbora za učiteljstvo in ljudsko prosveto. In drugod po naši razburkani Sloveniji tudi ni nič bolje. Goriško učiteljstvo je prisiljeno životariti, ker ne more ob vedno večji draginji vseh živil in drugih življenskih potreb dostojno preživljati sebe in družine. V vseh avstrijskih kronovinah je bolje poskrbljeno za učiteljske vdove in sirote. Poznam pri nas učiteljske vdove, ki morajo delati kakor

navadne dninarice, da se preživijo. Vdova odličnega slovenskega učitelja — velezaslužnega glasbenika — (klic: Volarič!) mora se v Gorici vsak dan boriti z revščino in le ob največjem naporu zaslužiti toliko, da živi, a ne dostojno živi. Škandal je to za našo deželo! Da ne bije goriškemu učiteljstvu v prsih ljubeče srce do našega ljubljenskega naroda, bi predlagali z vso opravičenostjo: „Ako država noče doprinasati za naše ljudsko šolstvo in dežela ne more prenašati vseh stroškov, ne preostaja drugega, nego da se zapre toliko šol, kolikor jih ni mogoče primerno vzdrževati.“ (Res je!) Kadar potrebujete delavcev na narodnem polju, nas poznate in s simpatijami in frazami nas spravite k brezplačnemu delu, ker imamo odprta srca za blagor in prosveto našega naroda. Ko pa zahtevamo le eden del svoje krvavo zaslužene plače, nas ne poznate. Bojim se le, da se bodo maščevala ta neovrgljiva dejstva, ker narod brez dobro urejenega šolstva in gmotno neodvisnega učiteljstva ne bo mogel vztrajati v konkurenčnem boju z drugimi narodi, ki znajo bolje ceniti šolstvo in učiteljstvo. Ob raznih prilikah smo „pionirji omike“ pri narodnem delu, ob času našega plačevanja se nam pravi: „Dežela je uboga“, a mnogokrat se pa kar naravnost ščuva proti nam in to s takega mesta, iz takih krogov — — — no — zašel bi — plašč čez! A „viharju kljubujem, ostanem!“ bi lahko rekel učitelj z našim planinskim slavcem.

Ponosno se dviga naš stan, z ljudsko prosveto raste naš ugled in z rapidnimi koraki se bližajo časi, ko se nehamo boriti z ljudsko nevednostjo, in ti časi gotovo prineso nam popolnega vstajenja dan in ti časi razsvetlijo z modernimi električnimi žarnicami našo dosedanje temno zgodovinsko knjigo. Zanašajmo se na svoje blagodejno delo za prosveto in omiko slovenskega naroda, in edino v tem delu je spas našega trpljenja! Naprej! (Viharno odobravanje.) Naprej!

Predlogi,

sprejeti pri zadnji glavni skupščini „Zaveze“.

Delegacije:

Delegat Anžlovar: 1.) „Zaveza“ deluj na to pri društvu „Učit. konvikt“, da taisto razširi svoj delokrog na vse slovenske kronovine — tako v dolžnostih kakor v pravicah.

2.) Na lanskem občnem zboru „Zaveze“ sprejet predlog radi cenzure dopisov iz Istre naj se razveljavi.

3.) „Zaveza“ deluj na pristojnem mestu na to, da bo istrski deželni šolski svet zakon iz l. 1872. z dne 8. maja izpolnoval posebno §§ 1. in 11. (zakon govori o okrajnih učiteljskih kakor tudi o deželnih konferencah).

4.) „Zaveza“ razpošlji posameznim društvom ravno toliko protivprašanj, kolikor jih je blagovolil razposlati preč. knezoškof A. B. Jeglič svojim podložnim.

Delegat Luznar: „Zaveza“ razpiši dve nagradi po 50 kron za dva najboljše pedagoška spisa, ki ostaneta last „Zaveze“ in ki se objavita v „Popotniku“. Temo, oziroma vprašanje teh razprav določi uredništvo „Popotnika“.

Delegat Jakše v imenu Savinjskega učit. društva: „Zaveza“ naj deluje na to, da si ustanovi rezervni zaklad ali fond. Tak fond bi bil velikega pomena za „Zavezo“ v slučaju kake akcije ali agitacije, ki bi se slučajno kdaj začela za izboljšanje našega materialnega položaja, in tak fond bi tudi sploh služil ugledu učiteljskega stanu ter naše

„Zaveze“. Tudi je mogoče, da bi prišla „Zaveza“ kdaj v denarne stiske, in takrat bi bil tak rezervni zaklad neizmerne važnosti. Fond bi se dosegel na ta način, da bi se zvišala članarina posameznih „Zaveznikov“. Morebiti bi se odprli še kaki drugi viri, ki bi omogočili, oziroma povikšali imenovani fond. Ni pa seveda potreba, da bi ta fond Bog ve kako visoko vsoto takoj dosegal. Poglavitno je, da imamo enkrat kapital, ki bo samoumevno polagoma naraščal. Ako nima „Zaveza“ tega v pravih, naj bi se pravila v toliko preuredila, da bodo odgovarjala tudi tej točki.

Delegat Lapajne: 1.) „Zaveza“, oziroma njen organ „Učit. Tov.“ naj obrača svojo pozornost na istrske in koroške šolske razmere.

2.) „Zaveza“, oziroma njen organ „Učit. Tov.“ naj poudarja, da se narodnostni principi v slovenskem šolskem organizmu ne zanemarijo in naj pazi, da se v ta organizem ne utihotapi šolska birokracija.

Glavno zborovanje.

Delegat Gangl: a) „Zaveza“ avstrij. jugoslovanskih učit. društev“ smatra za nujno potrebo, da si dobi za vsako v nji po učiteljskih društvih zastopano kronovino pravnega strokovnjaka kot zastopnika svojih zakonito utemeljenih pravic.

b) Upravnemu odboru „Zaveze“ se naroča, da stopi nemudoma v dogovor z deželnimi učiteljskimi društvi v svrhu realiziranja prejšnjega predloga.

Delegat Gradišnik: „Zaveza“ deluj na to, da pristopi slovensko učiteljstvo, dokler se ne izvedo predlogi poročevalca g. E. Gangla, k znanem dunajskemu učiteljskemu društvu „Lehrerrechtsschutzverein“.

Delegat Lapajne: 1.) „Zaveza“ avstr. jugoslovanskih učiteljskih društev“ naj deluje na to, da se ustanove slovenske meščanske šole, osobito za dečke na Kranjskem, Štajerskem, in Primorskem, in sicer na Kranjskem: v Ljubljani (za dečke najprvo, potem za deklice), v Postojni, Kamniku, Ribnici, Vipavi, Metliki, Črnomlju, Škofji Loki, Litiji, Cerknici, Radovljici, Ilirski Bistrici (Trnovo), Logatcu, Vrhniki, Trebnjem, Ložu (Stari trg) itd.; na Štajerskem: v Ljutomeru, Brežicah, Sevnici, Žalcu, Celju, Mariboru, Ptujju itd.; na Primorskem: v Tolminu, Sežani, Gorici, v tržaški okolici itd.

2.) V dosego tega namena naj „Zaveza“ vpliva prošnje na merodajne korporacije: c. kr. deželne in okrajne šolske svete, krajne šolske svete in občinske odbore. Na Kranjskem naj „Zaveza“ osobito potom svojega glasila vpliva na učiteljske zastopnike v c. kr. okrajnih šolskih svetih in potom tiska na merodajne faktorje.

3.) Na Štajerskem naj se trudi „Zaveza“, da se s pomočjo učiteljskih društev, osobito s pomočjo novega slovensko-štajerskega učiteljskega društva, kateri faktorji naj vzamejo agitacijo v svoje roke, in z materielno pomočjo slovenskih posojilnic, branilnic, občin, okrajnih zastopov in zasebnih šolskih prijateljev ustanove za zdaj privatne meščanske šole slovenske.

4.) Da se ustanove slov. (hrvaške) meščanske šole na Primorskem in dobe za to potrebna sredstva, o tem premišljevati in delovati na to — naj bo naloga učiteljskih društev na Primorskem.

Kdo laže in zavija javno mnenje?

„Učiteljski Tovariš“ je v uvodnem članku 14. številke korenito zavrnil dr. Šusteršičevo najnovejšo politiko o izboljšanju učiteljskega gmotnega stanja. Dokazal je takrat obenem, da je klerikalizem že iz principa nasproten šoli, napredku, narodni prosveti in seveda tudi učiteljstvu. „Slovenec“, glasilo naših vdanih prijateljev, je vzel našo stvarno razpravo na znanje, ni reagiral z nobeno svojo besedico, nego samo z dr. Šusteršičevim nasvetom, naj prispevajo višji uradniki za izboljšanje učiteljskih plač. Dokazati hoče, da je Šusteršič za izboljšanje vnet, a tako, da bodi tega davka naš kmet prost. Nam pa se upa trditi, da ga nismo razumeli, da ne objavimo njegovega govora v celoti in končno je vzel navadno klerikalno orožje v roko mesto dokazov in stvarne polemike; očita nam aroganco, lažljivost in zavijanje.

Do sedaj ni imel navade „Slovenec“ odgovarjati na naše trditve in dopise; ogibal se je očitno polemike z nami, in to po vsej pravici, ker mu je dobro znano, da imamo mi največ smrtonosnega orožja v rokah v boju zoper klerikalizem. Dobro ve, da smo razširjeni med ljudstvom ter z bistrimi očmi motrimo vse njihovo delovanje, da režemo mreno narodu z oči in da marljivo nabiramo gradivo s klerikalnega polja. Neljuba nam je ta vojska z ljudmi, s katerimi smo v ozki zvezi pri odgoji, a rane, ki nam je sekal in nam jih še seka klerikalizem v srce, so pregloboke in preveč krvaveče, da bi mirno in s prekrižanimi rokami gledali, kako ti ljudje kopljejo grob nam in našemu narodu. Svaka sila do vremena. Dolgo časa smo trpeli, sedaj pa hočemo govoriti in na ves glas povedati to, kar nas peče. Sila in sicer kruta sila nas je zedinila, da smo stopili na krov z geslom: „Vsi za enega in eden za vse.“ „Slovenec“ naj nikar ne misli, kakor se je v 106. številki izrazil, češ, „to se vidi, kako hočejo nekateri liberalni voditelji učiteljstva učiteljstvo imeti za osla,“ da vodijo ta boj sami naši voditelji, dopisi marveč prihajajo na uredništvo iz mest, trgov in zadnjih gorskih vasi v toliki meri, da jih ni mogoče vseh objaviti. Učiteljstvo naše strada in umira skoraj za lakotjo, ono zahteva kruha zase in za svojce, klerikalizem mu moli pa figo pod nos. Brate „Slovenec“ naj torej zve, kar mu gre!

Povedali smo že in tudi stvarno dokazali, da klerikalizem stremlji za nadvlado nad narodi. Narodnost mu je deveta briga, to smatra za paganstvo in pregrešno, pa vendar brenka tupatam ob narodno struno, da lože vara javno mnenje. Od kar je zapustila na Koroškem duhovščina narodnostno stališče, se vidijo žalostne posledice. Takisto opazujemo nasledke klerikalizma pri obmejnih Slovencih na Štajerskem, Primorskem in v Istri. Slovanskemu bogoslužju je klerikalizem zagrizen nasprotnik, to nam dokazuje sedaj kruto postopanje z Riemanjci. Klerikalizem je v bistvu internacionalen. Voditelj naših klerikalcev na Kranjskem je istega duha; dr. Šusteršič ni bil in tudi ne bo nikoli narodnega duha. Njegovo poglavito delo je boj zoper liberalizem in dobiti sčasoma nadvlado v političnih zadevah na Kranjskem. Ta boj ni lahek, to je že sam izprevidel in z njim vsa klerikalna garda. Še imamo, hvala Bogu, mnogo mož, ki so se postavili po robu temu pogubonosnemu idealu. V tem boju niso ravno varčni, imajo namreč v rokah najizdatnejše sredstvo: vero in cerkev. Naše preprosto ljudstvo, v politiki in napredku nevedno, gre za njimi črez drn in strn, ker jim verjame in zaupa, kar je pa razsodnega in omikanega ljudstva, je temu nasprotno, in med temi smo s prav neznatno izjemo tudi vsi učitelji.